

Q. F. F. Q. S.
SPECIMINIS ACADEMICI,
DE

RATIONE DEUM
NON

IGNORANTE,

PARTEM POSTERIOREM,
Ex Suffragiis Ampliff. Facult. Philosoph.
in Regia Academia Aboënsi,

PRÆSIDE

Max. Reverendo atque Amplissimo VIRO;

D^N. MAG. CAROLO
MESTERTON,

Log. & Metaph. PROFESS. Reg. & Ordin.

Publicæ bonorum Disquisitioni

PRO GRADU MAGISTERII,

Divina adfulgente Gratia,

Ventilandam sistere constituit

GREGORIUS CHRISTIAN
LIGNELL,

WEX. SMOLANDUS.

Ad diem V. Julii MDCCLI.

L. H. Q. a. m. S.

ABOË, Impressit DIRECT. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL,

Clarissime Domine Candidate,
Amice Honoratissime!

EX quo tempore Tecum, Amice exoptatissime, probitate
Tua morumque integritate ac elegantia illectus, amicitiam
colere ocepī, animum Tuum, dubiis fortuna fluctibus diu
jactatum ac debilitatum quidem, nunquam tamen fractum,
aut abjectum, magni semper feci. Indefesso autem Tuo in
Palladis palestra desudandi studio præcipue in sinu gavisus sum,
sperans aliquando fore, ut ibi mitior fortuna adpectus Tibi
tandem illucesceret. Nec spe illa, utut debili, pro genio sortis
asseclarum Minervæ moderno, innixa fulcro, frustratus sum;
cum jam in arenam etiam, Apollini dicatam, altera vice Te-
met descendere, pro RATIONE DEUM NON IGNORANTE,
seculo sane, quo vivimus, equis defendenda velisque, egregio
ausu publice decertaturum videre contingat. Jam igitur legi-
bus amicitia manifestam inferrem injuriam, si, tam lato re-
rum Tuarum statu, publico applausu insigne conamen præcla-
rasque animi ingeniique vires Tibi ex animo non congratularer,
votis adjectis calidissimis, velit Summum Supremumque Nu-
men præmiis Te ornare virtute Tua Dignissimis, nec non progres-
sus ultiores Tibi largiri felicissimos, ex quibus in Rempubli-
cam Temet ipsum Tuosque, quorum interest, cunctos, fructus
tandem redundant uberrimi, latissimi!

JAN JANSSON,
O. Gothus.

I. N. 7.

§. XI.

EX attributis Divinis in priori nostræ opellæ parte a nobis commemoratis, *infinitudinis* nempe & *independentiæ*, sponte sua fluit *unitas Dei*. Quod infinite perfectum est, id non solum independens est, verum etiam tale, ut omnia alia ab eo dependeant. Si aliquid esset ita independens, ut alia juxta se pateretur æque dependentia, utique non esset infinite perfectum, cum concipi posset major perfectionis gradus in ipso consideratus, qualis in eo esset a quo omnia dependerent. Quid? quod duo dependentes fingerentur, sic enim uterque facere posset, quod alter prohibere non posset, adeoque uterque utriusque potentiæ agendi limites poneret. Neuter igitur esset in operando independens, adeoque nec in essendo, cum hæc nequeant a se ipso divelli. Patet hinc, quam absurdus sit omnis *Polytheismus*, & speciatim *Manicheismus* duo fingens æterna & independentia principia, alterum boni alterum mali. En: duplicem Deum, utrumque imperfectum, utrumque non Deum. Adversus unitatem Dei & quidem singularem, objici solet illa, sive *communitas*, sive *commu-*

incommunicabilitas essentiae Divinae in tribus personis, sic enim argumentantur *antitrinitarii*: quod commune est aut communicatur pluribus, non est unum numero ac singulare, sed essentia Divina communis est, aut communicabilis pluribus, nempe tribus in Deitate personis, ergo non est una numero, ac singularis. Ad hoc argumentum responderi sic debet: primo quod spectat phrasin, melius dicitur essentia Divina communis tribus personis, quam aut communicabilis aut communicata; nam tres personae in S. S. Trinitate, habent quidem unam eandemque numero ac singularem naturam Divinam communem, sunt enim unus idemque singularis Deus, sed natura Divina nulli personae, ab altera est aut communicata aut communicabilis, nam qui ordo est inter tres S. S. Trinitatis personas, is non spectat naturam Divinam, sed hypostasim ac substantiam singularem, ratione cujus Pater aliquid Filio, & uterque Spiritui Sancto communicasse dicitur, quae communicatio pro termino ad quem, non habet naturam Divinam, hujus enim respectu singulae personae sunt *αὐτοθεοι*, sed pro termino ad quem, habet substantiam, quae communicatur, ut sic loquamur, non subjective sed effective; neque enim illa substantia, quae est aut Patris aut Filii, per processionem aeternam fit Spiritus Sancti: sed Pater Filio, generatione aeterna, uterque Spiritui Sancto, processione aeterna, peculiarem communicat substantiam, modo nobis incomprehensibili.

§. XII.

Inter attributa Divina numeratur etiam *immensitas*, per quam negatur Deum loco vel excludi, vel includi posse. Definitur a nonnullis, quod sit *ubietas interminabilis*. Res ipsa quidem dubio caret: qui enim infinitus est nullam mensuram admittit, admitteret vero si spatii terminis contineretur. Circa modum vero difficultates tantæ se offerunt, ut pro sit ignorantiam ingenue fateri, quam aliquid temere definire. *Cartesiani* quidem videntur facilius se expedire, qui ut locum a spiritu in genere alienissimum esse docent: ita tanto minus spiritui illi summo convenire putant. Itaque dicunt Deum esse ubique operandi virtute, non negantes tamen Deum etiam ratione essentiae suæ adesse, cum *essentia*, *potentia* & *operatio* unum idemque sint. Hæc explicatio aliis non satisfacit, qui urgent immensitatem Dei locum habuisse etiam ante existentiam mundi, cum Deus non dum extra se operatus esset. Itaque ab immensitate distinguunt omnipræsentiam, quippe quæ est relativa, respectum creaturarum involvens, quibus præsens dicitur, & simul ubique operosa, cum omnia sustentet & ad motus eorum concurrat. At ante creatum mundum Deus sibi soli præsens erat, nec quicquam adhuc posuit, in quo infinitam virtutem extra se operandi exerceret. Ut igitur immensitatem Dei explicent, confugiunt ad spatium quoddam æternum & infinitum, sed hic rursus inter se mirum in modum dissentiant. Alii enim spatium illud ipsam

Deum esse statuunt. Alii denique illud non reale, sed imaginativum tantum, & nihil esse dicunt. Quæ omnes opiniones, cum vel minimum periculosa, vel impia, vel denique prorsus ineptæ sint, agnoscimus, cum ob rationum evidentiam, tum vero maxime luculentissima Sæ Sæ testimonia, Deum esse vere imensum & ubique omnipræsentem, idque non solum operatione, verum etiam essentia, sed modum immensitatis nobis plane ignotum esse.

§. XIII.

Pergimus ad ea attributa, quæ pro nostro concipiendi modo essentiam Divinam non universam, sed veluti ex parte, id est sub certa relatione consideratam spectant. Talia, vel intellectum, vel voluntatem Dei respiciunt. Quæ duo, ut in omni spiritu, ita & gradu eminentissimo, in spiritu infinito locum habent. Si nulla omnino mens concipi possit sine facultate, per quam se ipsam saltem sentiat, absurdum esset, omniumque absurdissimum, si quis fingeret eum, qui solus vitam independentem & absolute perfectam vivit, destitui facultate intelligendi, sine qua ne ullus quidem gradus vitæ, vere & proprie sic dictus, esse posset, & sapientissimam & potentissimam omnium rerum causam, quæ ut cæteris omnibus essentiam & facultates suas, ita & finitis mentibus intelligendi virtutem tribuit, eo carere, quod aliis dedit, & sine quo nec sapiens, nec potens esset. Necesse igitur est, Ens summe perfectum, intellectu pollere summe perfecto. Hujus intuitu ipsi tribuitur *omni-*
scientia.

scientia. Quod Divinum attributum, ut pro imbecillitatis nostræ ratione digne concipiamus, sunt quædam observanda, partim circa modum sciendi, partim circa Divinæ scientiæ objecta. Divinum sciendi modum, negativo magis, quam positivo attingimus conceptu. Nimirum, cum nostram cognitionem, partim sensitivam, partim collectivam seu rationalem esse animadvertamus, facile deprehendimus, neutram Deo satis dignam esse. Equidem cum in nobis duplex sit sensus, unus per quem mens nostra sui ipsius est conscia, alius vero res a se diversas percipit, necesse quidem est in Deo agnoscere aliquid priori sensui simile, sed tamen immentia cum dissimilitudine. Mens quidem nostra sui est conscia, sed quam imperfecte, vel ex eo conicere licet, quod fere nusquam magis hæreat, quam in sui ipsius natura paulo accuratius rimanda, ubi impiger sui scrutator sensim in hac sui notitia progreditur, nova & antea incognita de se ipso identidem detegendo: sed se tamen ipsam nunquam totam exhaustiendo. Deus autem ita sui ipsius est conscius, ut totius Divinitatis abyssum complectatur, idque sine omni successione, & simul uno simplicissimo & æterno actu. Quantum vero attinet ad illos sensus, qui nobis res a nobis distinctas repræsentant, cum talis repræsentatio manifesto involvat passionem ab alio, talis vero passio, necessario implicet dependentiam, planum est huiusmodi sensitivam cognitionem alienissimam esse ab eo, a quo omnia sine exceptione pendent. Jam omnis collectiva cognitio,

gnitio, cum scientiæ incrementa includat, hæc vero ignorantiam supponat, Deo perfectissimo utique indigna est, ut taceam omnem collectionem rationis, plures mentis actus a se invicem distinctos & mutuo succedentes involvere. Enti vero perfectissimo omnem realem distinctionem, pariter ac successionem indecoram esse, quemadmodum ex attributis simplicitatis, immutabilitatis, æternitatis in priori hujus opellæ parte expositis patet. Restat igitur, ut dicamus cognitionem Dei ita esse comparatam, ut se ipsum & præter se omnia tam possibilia, quam actualia sine omni dependentia ab objectis, in se ipso accuratissime cognoscat, idque uno eodemque actu æternum constanti, qualis cognitio, distinctionis causa, intuitiva dici solet, magis exprimens, qualis non sit, quam qualis sit Divinus sciendi modus, utpote nobis incomprehensibilis. Quod si jam in cognitione Divina ne actuum quidem distinctioni ullus est locus, tanto minus hic fingere licebit diversa cognitionis genera. Scientia Divina licet in se simplex & ubique eadem, objectorum tamen varietas in causa est, cur agnoscatur *triplex scientia, simplicis nempe intelligentiæ seu naturalis, libera seu visionis & denique media*. Ita Poiretus, per *scientiam simplicis intelligentiæ*, seu potius *intelligentiam Dei*, intelligit unice Divinam sui ipsius cognitionem, quam solam naturalem, id est, necessariam statuit. Cetera vero non actualia tantum, verum etiam possibilia ad scientiam visionis rejicit, cum possit horum
omnium

omnium ideis carere DEus sibi sufficientissimus, unde & scientiam liberam dicit. Verius autem & ex communiori terminorum usu scientia simplicis intelligentiæ complectitur, non solum infinitam DEi essentiam; verum etiam cujuscunque possibilitatis rationem, utpote in ipsa essentia Divina, non in libero ejus arbitrio quærendam. *Scientia* vero *visionis* spectat quævis actualia a DEo diversa, & tam præterita quidem & præsentia, quam futura seu necessaria necessitate, vel aboluta, vel hypothetica seu omnino contingente. *Scientia* tandem *media* unice referenda est ad futuribilia, id est talia, quæ posita certa conditione futura fuissent, sed quia conditio non apparet, non fiunt. Qualem scientiam admittendam esse non sacer modo codex, verum etiam ipsa ratio docet. Quod DEus omnia & possibilia & actualia ex agentium arbitrio non suspensa, etiam antequam contingant provideat idque prorsus independentem, rationi non adeo inopinatum accidit. Possibilia enim omnia intelligit DEus, dum ipsam essentiam suam, unicum omnis possibilitatis fundamentum intuetur: Actualia vero, quæ per naturales & necessarias causas fiunt, in liberrimis suis decretis unica horum omnium ratione contemplatur. At futura mere contingentia quomodo assequatur DEus, quis novit? Nobis suffecit ex invictis argumentis scire, quod scientia DEi, etiam ad hæc se extendat, modum rei incompræhensibilis sine indignatione & pudore ignoramus.

§. XIV.

Respectu *voluntatis Divinae*, primo nobis occurrit *Libertatis* attributum, quod ubique a voluntate ita est inseparabile, ut sit ipsa voluntas. Cum libertatem in nobismet ipsis deprehendamus, eamque agnoscamus, facile animadvertimus, hanc DEo omnium perfectionum fonti, eminentissimo gradu, tribuendam esse. Ubi vero distinctum Libertatis Divinae conceptum formare conamur, tantæ nobis obveniunt difficultates, ut humanum ingenium, quantumvis excellens, plane obruant. Si ad Libertatis Divinae ideam, sola Ejus a necessitate externa independentia sufficeret, in promptu esset elicere, Ens illud æternum, quod essentiam suam nemini debet, eo minus dependere posse a quacunque re extrinseca, quæ voluntati ipsius vim inferret. Verum vel creatæ mentis libertas latius patet, ita ut quamlibet excludat necessitatem, etiam intrinsecam. Videtur indifferentia quædam ad libertatem requiri, ut possit libere actus suos mutare DEus. Quæritur, an DEus intuitu creaturarum se indifferenter habeat? Manifestum quidem est, DEum nullis creaturis egere, cum ab æterno fuerit per se beatissimus. Sed quæri tamen potest, annon sapientiæ & bonitati Divinae convenientius fuerit, quoddam creare, quam non creare, cumque prius indubitatum videatur, annon DEus quod optimum est, & sibi convenientissimum, ita sequatur, ut non possit non sequi? Distingvi hic solet inter necessitatem absolutam, & necessitatem sapientis, quæ hypotheti-

ea tantum est, & libertatem non tollit. In spiritibus finitis evidens est hujus distinctionis usus. Cum enim sapientia in ipsis sit contingens, ita ut adesse & abesse possit, utique necessitas illa, quæ ex hac sapientiæ conditione suspenditur, cum tantum hypothetica sit, non evertit voluntatis indifferentiam. Creatura enim, ut aut sapiens aut non sapiens esse potest, ita & agere, quod sapientiæ regulis conforme est, aut non conforme. At in DEO necessitas illa sapientis in absolutam videtur necessitatem resolvi, cum sapientia, essentialis DEO sit, non minus, quam cetera Ejus attributa. Quemadmodum igitur conditio impossibilis reddit propositionem simpliciter negantem; itaque videtur conditio necessaria absolutam inferre necessitatem. Alia est ratio, ubi Electionis Divinæ diversa quædam sint objecta, sed quæ ad finem tamen a DEO intentum pariter valeant. Tali enim casu, cum gloriæ Divinæ æq̃ consulatur, nulla aliis alia apparet præferendi necessitas. Similis, si non major difficultas occurrit, si libertatem Divinam, cum summa Ejus simplicitate conciliare conamur. Evidentum enim antea est, nullam in DEO realem compositionem locum habere posse. Itaq̃ actus Divini, & essentia Divina re ipsa, unum prorsus idemq̃ sunt. At essentia Divina absolute est necessaria, cum necessitate, autem absoluta constare nequit libertas: quomodo igitur ratione essentiæ, Ens absolute necessarium, ratione vero actuum suorum Ens summe liberum dici potest DEUS, si essentia actusque DEI idem sint? Nec facilius cum æternitate & immu-

tabilitate Divina Ejus conciliatur libertas : Æternitas enim necessitatem involvit , quæ libertati inimica videtur , & rursus libertas , actus mutandi potentiam significare videtur , cum tamen omnis mutatio , ab DEo immutabili sit aliena . Quæ omnia abunde satisq; evincunt , nos , licet DEum liberrimum esse sciamus , rationem tamen libertatis Divinæ plane non assequi .

§. XV

Voluntati Divine convenit etiam attributum *justitia* , cujus norma est ipsa Divina essentia , neque enim alia lex æterna quam DEus sequatur a nobis concipi debet , nisi eum independentem , dependentem fingere velimus . Exerit se vero Divina justitia , non eo tantum , quod DEus in suis actionibus pulcherrimam attributorum omnium harmoniam servet illibatam , verum etiam , quod legem constituat in ipsis attributis suis fundatam , qua dirigantur creaturæ . Ad hanc DEi *justitiam legislatoriam* , pertinet etiam *justitia vindicativa* , quam ipsa ratio , quantum ad τὸ ὄν attinet , facile assequatur , monente *Apostolo* Rom. I. v. 32 Quemadmodum non solum per rationes , quas contemplatio naturæ nostræ suppeditat , verum etiam per in eternum quendam mentis sensum monemur de Divina æterna quadam actionum nostrarum norma ; ita facile anadvertit ratio , frustraneam fore hanc Legislatoris operam , si a præscripta forma liceret impune recedere .

§. XVI.

Justitia jungimus *bonitatem* , quæ cum una alteri ita temperet , ut suavis sit utriusq; harmonia , nec vel
per

per *bonitatem justitiæ*, vel per *justitiam bonitati* quicquam decedat. Unde in DEum perquam impii sunt, cum *bonitatis* detrimento *justitiam* qui interpretantur, vel *bonitatem justitiæ* inimicam fingunt. Intelligitur vero *bonitas relativa*, respectum creaturarum involvens, quibus DEus tamquam fons omnis boni, quicquid realitatis & perfectionis habeant, jugiter communicat.

§. XVI.

Potentiam Divinam inter attributa ad voluntatem pertinentia merito referimus. Significat enim vires agendi Ente infinito indignas. At voluntas & activitas, ut in omni spiritu, ita & in DEo, unum idemque sunt. *Potentia Divina* conceptum justum vero ad formandum, juvat attendere, cum ad *Divinum agendi modum*, tum ad *objecta*, quæ complectitur *Divina agendi facultas*. Ad prius quod attinet, sciendum est, DEum in efficiendo aliquid extra se, non, quemadmodum creaturis caducis contingit, aliquo mediorum agere adparatu, sed omni possibili effectu unum & solum DEi velle sufficere; ut enim DEus in essentia sua est independens, ita & in operationibus. *Objecta omnipotentia Divina* sunt omnia possibilis, hoc est, quæ nullam involvunt contradictionem. Talia non posse, nullam in agente arguit impotentiam, cum grandem imperfectionem idea ipsorum includat, summa vero Ejus perfectio est, quæ nullam plane imperfectionem admittere potest. Distingvi quidem solet inter contradictoria ex parte DEi,

DEi, & parte rei, quasi illa fieri repugnaret propter perfectionem DEi, hæc vero propter pugnam quandam rei intrinsecam. Aliud possibilitatis principium non agnoscimus, quam ipsam DEi essentiam. Possibile DEO autem est, quicquid cum summis Ejus attributis suaviter conspiret, impossibile vero quicquid his inimicum.

§. XVIII.

Infinite potentie non minus quam sapientie & bonitatis Divinae evidentissimum argumentum est creatio. Sapiens, ut nihil frustra lucepit, ita nec operis sui negligens esse potest. Ita generatim patet *necessitas Divinae providentiae*, quæ magis adhuc erit evidens, si singula ejus momenta contemplemur, qualia tria complectitur rerum nempe creaturarum, *Divina sustentatio, concursus DEi ad omnes creaturarum actiones, & denique omnium eorum, quæ eveniunt gubernatio & sapiens ad fines suos directio.* Ad primum quod attinet ex ipsa rerum finitarum indole patet hujus necessitas. Quemadmodum hæ omnes dependentes sunt in fieri, ita pariter in esse suo, & ut sibi metipsis existentiam suam dare non potuerunt; ita nec aliunde acceptam, pro suo arbitrio vel prorogare vel interrompere. Conservante causa igitur egent, cum non necesse sit, ut semper esse pergant, quæ semel esse coeperunt. Nam contingentia, qualia omnia finita esse cuique constat, inter esse & non esse ubique monent indifferentiam. Unde non magis necesse est, ut esse pergant, postquam semel exstiterunt, quam, ut existerent, cum nondum essent, sed Ejusdem illius infinite & si-

& simul liberrimæ voluntatis virtute esse suum semel acceptum continuant, cujus beneficio primum acceperunt esse suum, unde & conservatio non incommode dicitur continua creatio. Frustra igitur objicitur potuisse DEum opera producere tantæ perfectionis, ut sua virtute se conservarent.

§ XIX:

Quæ rationes Divinam rerum sustentationem requirunt, eadem & concursus DEI ad actiones & motus in creata natura occurrentes postulant. Nam & hic requiritur creaturarum a DEo dependentia, cui tam debent quod opera possint, quam quod sint, aut esse cœperint, & hæc ipsa actionum dependentia est, quæ obscuriori illo Divini concursus termino designatur. Jam quod ad modum rei attinet, cum alii *concursum immediatum* urgeant, alii *mediatum* sufficere arbitrentur, neutri parti sine limitatione suffragari possumus. Distingvimus nimirum inter motus corporis & mentis cogitationes. Ad illos non solum immediatum DEI influxum requiri largimur, verum etiam totos Divinos esse putamus. Quemadmodum enim plane capi non potest, quomodo spiritus creatus per vim aliquam naturalem & sibi insitam corpora movere possit; ita & evidens videtur corpora, quæ tota sunt passiva, nec se ipsa movere possunt, motum etiam aliis corporibus excitare non posse, præsertim cum motus active consideratus involvat determinationem liberam & indifferentem inter motum & quietem, ita hanc vel illam speciem, hunc vel illum gradum motus, Determinatio autem talis supponit cogitationem.

cogitationem ab omni materia alienissimam. Rursus cogitationes mentis finitæ vel passivæ sunt, vel activæ. Illæ oriuntur, vel ex motibus corporis, & nituntur eadem lege unionis, qua motus corporis nostri voluntarii, vel ex aliis præviis cogitationibus, quorum nexus ad ipsam internam & divinitus tributam mentis indolem pertinet, ita a DEo dependens, quemadmodum ipsa natura mentis ab ipso pendet. At quantum ad liberas ipsas finitæ mentis determinationes adtinet, non alium concursum concedimus, quam mediatum in eo versantem, quod facultas se determinandi, & primitus a DEo data sit, & ab eodem jugiter conservetur.

§. XX.

Divinum omnium rerum regimen ex posteriori abunde constabit, si modo recte attendamus, partim ad universi hujus concinnum ordinem in merita omnium rerum veritate constanter servatum, & singularum partium conformationem ubique sapientissime accommodatum, partim ad providentiæ Divinæ specimina in humana societate passim obvia, seu singulorum hominum fata, seu integrarum civitatum *ortum, incrementa, interitum*, imprimis vero ecclesiæ miraculosam propagationem, & in tanto acerrimorum hostium numero perennem conservationem spectemus. A priori vero, ut rem demonstramus, sufficit argumentum quod subministret summa DEi sapientia, cujus munus, cum in eo versetur, ut excellentissimos sibi fines præstituat, mediaque adhibeat aptissima, quis dubitet DEum universam rerum seriem ita disponere, prout suis summis finibus maxime convenit. Ultimus DEi finis est sua gloria, non quasi ex creaturarum affectu quiequam ad felicitatem DEi sibi sufficientissimi accederet; sed quia Ens summum non nisi summus decuit finis, superior autem & dignior esse nequit eo, qui ad ipsum ita tendit, ut creaturis infini tam naturæ suæ excellentiam patefaciendo, simul æternæ suæ felicitatis rivulum ad has deriveret. Huic fini subserviunt singuli rerum usus, totidem particulares & intermedii fines.

§. XXI.

Ex iis, quæ breviter de primo Ente Ejusque excellentissimis attributis disseruimus, sponte sua patefcit DEi incomprehensibilitas. Cum enim per se manifestum est infinitum a finito capi non posse, tum in singulis attributis recensendis versantes, ubique imbecillitatem rationis nostræ tanto negotio imparis animadvertimus. Hic quidem verus hujus contemplationis scopus est, ut Divinam magnitudinem pie obspicientes, nostram simul infirmitatem recte metiamur.

SOLI DEO GLORIA.